

ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ПІДСТАВА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Заліпась Юрій Валерійович

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри адміністративного та господарського права
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Захист прав інтелектуальної власності ефективно здійснюється сьогодні не тільки заходами цивільно-правової та кримінальної відповідальності, а й заходами адміністративної відповідальності. Втім, шлях розвитку адміністративно-деліктного законодавства у цій сфері суспільних відносин був довгим та складним.

Загалом можна говорити про чотири етапи розвитку положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) щодо адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності. Охарактеризуємо їх більш детально.

Перший етап тривав з 1991 по 1993 роки. Відзначився він тим, що КУпАП взагалі не передбачав адміністративну відповідальність за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Іншими словами, захист прав на об'єкт права інтелектуальної власності в цей період не забезпечувався заходами адміністративної відповідальності.

Другий етап розвитку адміністративно-деліктного законодавства щодо захисту права інтелектуальної власності тривав з 1994 по 2000 роки. Цей період характеризувався тим, що адміністративно-деліктний захист обмежувався лише захистом права на сорти рослин. Склад правопорушення, передбаченого ст. 51-2 КУпАП, мав наступні особливості: а) безпосередній об'єкт правопорушення складала правовідносина у сфері набуття і реалізації прав на сорти рослин; б) об'єктивна сторона полягала, по-перше, у використанні запатентованого сорту рослин без згоди власника патенту, по-друге, у використанні запатентованого сорту рослин «під назвою, що відрізняється від назви, під якою його занесено до Державного реєстру сортів рослин України» [1] (тобто об'єктивна сторона правопорушення проявлялася виключно у формі «дії»); в) суб'єктом правопорушення виступали загальний суб'єкт (деліктоздатна особа, тобто осудна особа

та особа, що досягла 16 років) та спеціальний суб'єкт (службова особа); г) з суб'єктивної сторони правопорушення могло бути вчинене як умисно, так і з необережності.

Третій етап розвитку адміністративно-деліктного законодавства тривав з 2001 по 2021 роки. Цей період ознаменувався розширенням заходів адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, але зміст ст. 51-2 КУпАП викликав багато нарікань з боку теоретиків і практиків. Наприклад, Г.В. Корчевний, аналізуючи особливості складу адміністративного правопорушення, яке передбачене в ст. 51-2 КУпАП, а також специфіку законодавчого формулювання адміністративно-деліктної заборони, у 2001 році зазначав: «Всі порушення прав інтелектуальної власності повинні бути у новому КУпАП зведені в окрему главу, що матиме назву “Адміністративні порушення прав інтелектуальної власності”. Відповідно, всі відносини стосовно використання цих прав у прив'язці до їх об'єктів логічно становили б окремих родовий об'єкт адміністративних правопорушень. Це відповідає диференціації цих відносин і їх відмінній від права власності природі» [2, с. 15].

Позиція Г.В. Корчовного була обумовлена складною конструкцією об'єктивної сторони адміністративного правопорушення. Тобто законодавець намагався в статті перерахувати всі можливі об'єкти права інтелектуальної власності, що, з одного боку, ускладнювало конструкцію статті, а з іншого боку, демонструвало необізнаність у даному питанні як суб'єктів правотворчої діяльності, так і суб'єктів правозастосовної діяльності.

Також Г.В. Корчовний вважав, що існують підстави для виділення правопорушень, які посягають на об'єкти права інтелектуальної власності, в окрему главу Особливої частини КУпАП. Вважаємо його підхід слушним, але виключно з позиції індивідуалізації адміністративної відповідальності. Сьогодні санкція ст. 51-2 КУпАП передбачає розмір штрафу «від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення» [3, ст. 51-2]. Тобто штраф накладається у розмірі від 850 до 5100 грн. В умовах, коли загальними зусиллями держава та суспільство намагаються мінімізувати ризики корупції в діяльності суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності, законодавець сам створює корупційні ризики, наділяючи суб'єкта адміністративно-юрисдикційної діяльності такими широкими повноваженнями щодо визначення розміру штрафу. На нашу думку, необхідна диференціація правопорушень, що посягають на об'єкти права інтелектуальної власності, на окремі склади правопорушень, а

разом із цим диференціація адміністративного штрафу в залежності від ступеня соціальної шкідливості вчиненого ним діяння. Зрозуміло, це складна теоретична робота, підкріплена матеріалами практики, яку слід здійснити, щоб ст. 51-2 КУпАП в майбутньому отримала шанс для ефективного її застосування.

Отже, редакція ст. 51-2 КУпАП від 2001 року потребувала редагування, адже, по-перше, існує велика кількість об'єктів інтелектуальної власності і перераховувати всі їх у КУпАП немає сенсу, по-друге, в статі передбачалася велика кількість способів вчинення порушень права на об'єкти інтелектуальної власності, що на практиці суттєво ускладнювало застосування заходів адміністративної відповідальності до правопорушників.

Четверний етап розвитку адміністративно-деліктного законодавства триває з 2022 року по сьогодні. Він характеризується оновленням законодавчих підходів як до поняття «порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» (у сфері цивільно-правового регулювання), так і до викладення змісту правопорушення, передбаченого ст. 51-2 КУпАП (у сфері адміністративно-деліктного регулювання).

Сучасна редакція ст. 51-2 КУпАП звучить наступним чином: «Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом» [3, ст. 51-2].

По-перше, законодавець оперує поняттям «об'єкт права інтелектуальної власності» як сталою категорією національного права, яка не потребує додаткових пояснень чи деталізації. Таким позитивним змінам сприяла розробка та прийняття у 2003 році Цивільного кодексу України, в якому у ст. 420 дається повний перелік об'єктів права інтелектуальної власності, до яких належать: «виконання; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці; компіляції даних (бази даних); компонування напівпровідникових виробів; комп'ютерні програми; літературні та художні твори; наукові відкриття; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; фонограми, відеограми, програми організацій мовлення» [4, ст. 420].

По-друге, об'єктивна сторона правопорушення звузилася до двох дій:

- «незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності» [3, ст. 51-2];
- «інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом» [3, ст. 51-2].

Вважаємо, що подальший розвиток адміністративно-деліктного законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності має відбуватися з врахуванням видів об'єктів права інтелектуальної власності, тобто шляхом диференціації адміністративних правопорушень в залежності від об'єкта посягання.

Література:

1. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218.
2. Корчевний Г. В. Адміністративна відповідальність за порушення авторських та суміжних прав: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. Одеса, 2002. 21 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
4. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.